

บทที่ 4

พัฒนาการของตลกไทย

จุดกำเนิดของการแสดงตลก

“ตลกมีมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้วแต่ไม่เป็นชั้นเป็นอัน ส่วนมากตลกจะไปแทรกอยู่ตามพวกเพลงพื้นบ้าน พวกเพลงพื้นบ้านแขนงต่างๆ จะมีตลกเข้าแทรกอยู่ทุกขบวนการ ที่นี้ตลกที่ไม่เป็นชั้นเป็นอัน เพราะว่าเพลงพื้นบ้านเค้าร้อง ร้องแล้วมีท่าทาง มีพูดตลกเข้าชั้น คนดูก็หัวเราะ นั่นคือตลก”

(ทองแถม เขียวแสงใส, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2537)

คงไม่ผิดนักหากจะกล่าวว่า ตลกหรือจ้อวอดไทยนั้นไม่มีจุดกำเนิดที่แน่ชัดว่าอุบัติขึ้น ณ เมื่อใด สมัยใด เข้าใจกันแต่เพียงว่าเสียงหัวเราะและอุปนิสัยอันร่าเริงนั้นผนึกแน่นกับคนไทยมานานแสนนาน ส่งผลให้เกิดมหรสพบันเทิงต่างรูปต่างลักษณะต่างชนิดมากมาย ถึงขนาดหาต้นตอไม่ได้เลยมหรสพประเภทนี้ เพราะเท่าที่สืบทราบหลักฐานที่มีบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรนั้นเห็นจะมีแต่กฎหมายตราสามดวงเท่านั้น ที่เป็นเอกสารที่เก่าแก่ที่สุดที่เอ่ยอ้างถึง “จ้อวอด” ในนั้นมีข้อความกล่าวถึงคดีดินาพลเรือนตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ ไว้ว่า

หมื่นเสนาะภูบาล เจ้ากรมขวา	}	นาคล	400
หมื่นโวหารพิรมย เจ้ากรมซ้าย			
นายโรง	นา		200
ยี่นเครื่องรอง	}	นาคล	100
นางเอก			
ยี่นเครื่องเลว	}	นาคล	80
นางเลว			
จ้อวอด	นา		50

(กฎหมายตราสามดวง ฉบับคุรุสภาจัดพิมพ์ เล่ม 1, 2505)

นอกจากนี้ยังมีประกาศคดีดินาพลเรือนต่างๆ ใช้อีกด้วย เช่น พนักงานหนึ่ง พนักงานปี พาทย์ เป็นต้น คดีดินาพลเรือนดังกล่าวประกาศใช้เมื่อมหาศักราช 1298 เทียบเท่ากับ พ.ศ.1919 ซึ่งตรงกับสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 กรุงศรีอยุธยาตอนต้น เรียกว่า พระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน ส่วนหลักฐานเอกสารที่บ่งชี้ถึงหน้าที่ของพลเรือนตำแหน่งต่างๆ ก็หาไม่ แต่เป็นที่เห็นพ้องต้องกันอย่างหนึ่งไม่ว่า

จะในยุคสมัยใดว่า “จำอวด” หรือ “ตลก” คือผู้ที่ทำหน้าที่สร้างความขบขันให้เกิดแก่คนดูในการแสดงนาฏกรรม เพียงแต่คำว่า “จำอวด” กับ “ตลก” นั้นดูเหมือนตามแบบแผนของนาฏกรรมแต่โบราณคงจะใช้ในที่ต่างกัน

คำว่า “จำอวด” เดิมคงจะเป็นคำที่ใช้เรียกพวกเล่นสำหรับกับละคอน เช่นที่กำหนดคักดินาไว้ในกฎหมายคักดินารวมกับผู้แสดงละคอนตัวอื่นดังนำมากล่าวไว้ข้างต้น หรือเล่นเฉพาะเรื่องเฉพาะพวกจำอวดเองไม่เกี่ยวกับละคอนก็คงจะมี เช่นที่กล่าวไว้ในกลอนบทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนทำศพนางวันทอง ว่า

จำอวดเอาอายค่อมเข้าด้อมเมียง
พูดจาฮาเสียงสนั่นโรง

จำอวดในกลอนนี้มีระบุถึง “อายค่อม” เข้าใจว่ามีได้เล่นกับละคอน อาจเล่นเป็นลำรับต่างหาก เช่น นักสวดหรือจำอวดในชั้นหลังนี้ก็ได้ หรืออาจเป็นตัวจำอวดหรือตัวตลกซึ่งมีสัญญาประจำตัว แต่เล่นแทรกปะปนไปกับละคอนก็ได้ เช่น ในการเล่นหนังตลกทางจังหวัดพัทลุง เขามีตัวหนังตลก 3 ตัว มีสมญาว่า อ้ายกลิ้ง 1 อ้ายยอดทอง 1 อ้ายบินหลา 1 หนังตลกในกรุงก็ดูเหมือนกันจะมี อ้ายปาด 1 อ้ายเปลือย 1 ส่วนตลกหุ่นก็มี อ้ายโหนก กับอ้ายกลัก แต่อายค่อมจำอวดที่กล่าวไว้ในกลอนเสภาข้างต้นนั้น อาจจะเป็นจำอวดประกอบหุ่นก็ได้ เพราะยังมีกล่าวไว้ข้างต้นของกลอนเสภาบทนั้นอีกคำหนึ่งว่า

พวกหุ่นเชิดชกยักย้ายท่า
คนเจรจาสองข้างต่างถั่งเถียง

แต่ “ตลก” นอกจากจะใช้เรียกตัวเล่นขบขันของหนังแล้ว คงจะเป็นคำที่ใช้เรียกพวกที่เล่นสำหรับกับโขนด้วย เช่น กล่าวถึงไว้ในพระราชนิพนธ์บทละคอนเรื่องอิเหนาว่า

พวกโขนเบิกโรงแล้วจับเรื่อง
ล้อเมืององคตพุดทาง
ตลกเล่นเจรจาเป็นท่าทาง
หึ่งสองข้างอ้างอวดฤทธิ์

หรือที่กล่าวไว้ในกลอนบทไหว้ครูเสภา ว่า

ครูคือชื่อว่ามาพระยานนท์
ตลกโขนหนังเล่นไม่เห็นขาด
ฉ้องระนาดส่งได้ไม่ขัดสน

แยก }
 จีน }
 แปลล้นนำ ญวน } แล้วฉันซาอุเปียกแกงบวด..."
 มอญ }
 ฝรั่งเศส }

(กฎหมายตราสามดวง ฉบับคุรุสภาจัดพิมพ์ เล่ม 4, 2505)

สมัยก่อนพระที่นิมนต์มาเพื่อสวดศพนั้นสำหรับหนึ่งมืออยู่ 4 รูป ดังเช่นปัจจุบัน บ้างสวดอภิธรรม บ้างสวดสังคหะ แต่มักจะจัดงานขึ้นที่บ้านโดยมีการจัดเตียงเป็นอาสนะให้พระสวดนั่งได้ มีทิพย์บรรจุคัมภีร์ พระอภิธรรมและมีพานธูปเทียนดอกไม้ตั้งบูชาข้างหน้า พระผู้สวดก็มีตาลปัตร ถือติดมือมาจากวัดรูปละเล่ม เมื่อสวดอยู่เป็นเพื่อนศพดิ้นเข้าเกิดดวงเหงาหวานอน จึงคิดหาวิธีแก้งวงขึ้น โดยการใช้เสียงเป็นจังหวะต่างๆ และหาลูกไม้เบ็ดเตล็ดออกเล่น เช่นขยับตาลปัตรและขยับเนื้อขยับตัวให้เข้ากับจังหวะเสียงสวดบ้าง เปิดตาลปัตรตีหน้าผสมเข้าบ้าง เมื่อสวดไปหลายๆ วันและหลายๆ งานเข้า เกิดความเคยชินจึงสามารถออกท่าทางประกอบได้เป็นอย่างดี ซึ่งอาจมีฆราวาสบางคนซึ่งเคยบวชเป็นพระและเคยเป็นนักสวดมาก่อน และด้วยฤทธิมนต์มา มาเข้าร่วมสนุกกับพระด้วยกันก็ได้ ครั้นต่อมาก็ถือเป็นธรรมเนียมว่าตอนหัวค่ำคงสวด “กุสลา ธมมา อกุสลา ธมมา อพฺยาคตา ธมมา ฯลฯ” หรือ “นโม ตสฺสสารหนตสฺส ภควนฺตสฺส สตฺถุโน ฯลฯ” ตามบทบาลีไปตามระเบียบ พอตกดึกเข้าหรือเมื่อมีผู้รู้แถวออกปากนิมนต์ขึ้น ก็ทนอาหารไม่ได้จึงต้องฉลองครุฑาด้วยสวดไปพลาง ออกทำออกทางประกอบพลาง เมื่อมีสวดสำหรับอื่นหรือมีการเล่นอย่างอื่นเป็นการประชันขันแข่งกันขึ้น ก็จำต้องสวดให้ออกรสพอดพอเหวี่ยงหรือมีภาษีเหนือกว่า เรื่องที่นำมาสวดมาเล่นก็ต้องพินเอา มาแต่เรื่องตลกที่ชวนให้ขบขันเฮฮา ถ้าไม่ขบขันเฮซาก็แพ้การเล่นอย่างอื่น และเพื่อที่จะให้ได้ผลจริงๆ จึงจำต้องหาคาถาอาคมเข้าช่วยด้วย เช่น สูตรเรียกกล “นะตลก”

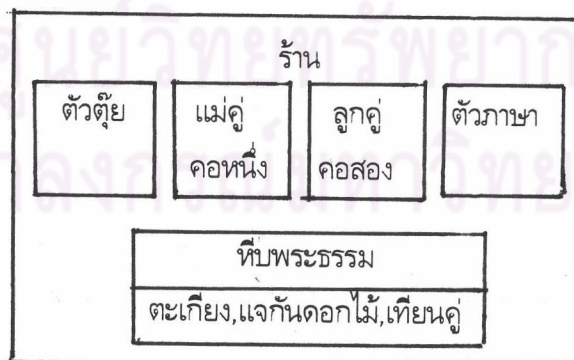
สูตรนะตลกนี้ บรรดาจำอวด นักสวด และตลกโบราณ คงจะใช้เป็นมนต์ประจำตัวกันแพร่หลาย พิจารณาตามสูตรเห็นได้ว่า พระนักสวดคงจะนำมาใช้ก่อน เพราะมีคำว่า “ประสภที่มา ลิกาที่นั่ง” อยู่ในสูตรด้วย ในสมัยนักสวดพระกำลังเฟื่องฟูนั้น ในยามของพระนักสวดมักจะมีเครื่องประกอบการเล่นเป็นต้นว่า เครื่องแต่งหน้า แต่งหู หมวกแขกหมวกเจ๊กและกระຈกพร้อม เพียงแค่นั่งชันเข้าใช้นิ้วเท้าคืบด้ามตาลปัตรบังหน้า และยามกองอยู่ข้างหน้าสำหรับวางกระຈกบานเล็กๆ เท่านั้น ก็สามารถแต่งหน้าได้เปล่งๆ คนดูคนฟังในสมัยนั้นเขาไม่รู้ลึกลับของเสียหาย กลับพากันชอบและสนับสนุนเสียอีก โดยปรากฎว่าได้รับนิมนต์ไปสวดประกวดประชันกับการเล่นอย่างอื่นบ่อยๆ และมักจะชนะการเล่นอย่างอื่น นับว่าสวดพระเป็นบ่อเกิดแห่งศิลปะประเภทตลกขบขันที่สำคัญด้านหนึ่ง เข้าใจว่าเนื่องจากทางคณะสงฆ์ได้ปรับปรุงการศึกษาในพระบวรพุทธศาสนา สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงพระนิพนธ์แบบเรียนธรรมและวินัย ทรงจัดให้มีการศึกษาธรรมและบาลีขึ้น สวดพระจึงค่อยๆ เสื่อมลงและสูญไป

สมัยสวดคฤหัสถ์

หลังจากที่สวดพระค้อยๆ เลื่อมลง สวดคฤหัสถ์ก็เข้ามาแทนที่โดยที่ไม่ทิ้งรูปแบบไปจากสวดพระเท่าไรนัก หากแต่เป็นขราวาสหาใช้พระสงฆ์อย่างเก่าก่อน สวดคฤหัสถ์กำเนิดหรือเอาอย่างสวดพระมาอีกทีหนึ่ง โดยที่มีชาวบ้านไปจดจำมาเล่นกันต่อหรือไม่กี่พระนักสวดที่สึกออกมาแล้วมาเล่นไม่ยอมเลิก ดังที่มีคำนำหน้าเรียกนักสวดคฤหัสถ์แต่ก่อนว่า “ทิด” เช่นทิดอ่ำ ทิดชวาน ทิดสุข เป็นต้น สวดคฤหัสถ์มีลักษณะหลายอย่างคล้ายคลึงกับสวดพระ โดยจะเล่นแต่ในงานศพเหมือนกัน แต่สวดคฤหัสถ์นั่งสวดบน “ร้าน” ในขณะที่สวดพระนั่งสวดบน “เตียง” มีอุปกรณ์ประกอบคล้ายกันคือ มีหีบพระธรรม แจกันใส่ดอกไม้คู่ ตะเกียงลาน เทียนคู่ และตาลปัตรตามจำนวนผู้เล่น ตะเกียงลานนี้แม้จะไม่ได้ใช้ก็จำเป็นต้องมีเพื่อบอกประวัติว่าแต่ก่อนนี้เราไม่มีไฟฟ้าใช้ ต้องใช้แสงสว่างจากตะเกียงไขลานเพื่อดูคัมภีร์ที่ใช้สวด การจัดสถานที่เล่นก็จัดอย่างที่พระสวดศพ ด้วยการตั้งตู้พระธรรมริมเตียงหรือร้านด้านหน้ากึ่งกลางระหว่างซ้าย-ขวา ตะเกียงลาน เทียนคู่ แจกันดอกไม้ เพื่อที่ด้านหลังไว้สำหรับนักสวดนั่งสวดพร้อมตาลปัตร แต่เทียนนั้นก็ได้จุด เอาไว้สำหรับติดรางวัลโดยการเอาเหรียญอังไฟที่ตะเกียงลานแล้วมาติด

นักสวดคฤหัสถ์สำหรับหนึ่งมี 4 คน เช่นกัน แบ่งหน้าที่มีชื่อเรียกต่างกันไป สองคนตรงกลางนั้นเป็นแม่คู่และลูกคู่ หรือคอหนึ่ง-คอสองก็เรียก คือคนหนึ่งขึ้นต้นบท อีกคนหนึ่งเป็นลูกคู่คอยรับช่วง คนหัวตู้(ตำแหน่งซ้ายมือของคนดู) เรียกว่า ตัวต้อย มักจะเป็นคนอ้วน พุงป่องเป็นตัวคอยเล่นตลกแทรก คนท้ายตู้เรียกว่าตัวภาษา คอยว่าออกภาษาต่างๆ มักจะเลือกเอาคนที่รูปร่างอ่อนแอหน้าตาดี เพราะจะต้องเล่นเป็นตัวนางเสมอ ในกรณีนี้ห้องเรื่อง มีตัวนางเล่น (ภาษิต จิตรภาษา, 2539)

แผนภาพที่ 4.1 แสดงตำแหน่งที่นั่งผู้สวดคฤหัสถ์และอุปกรณ์ประกอบ

เมื่อเริ่มเล่น สมมติว่าเล่นพื้นอภิธรรม* เริ่มต้นก็จะเริ่มบทพระสังคินีก่อน นักสวดทั้ง 4 ก็จะสวดไปด้วยกันก่อนด้วยทำนองธรรมดาๆ ขึ้นโน้มน้ 3 จบ แล้วก็ กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา อพฺยาจตา ธมฺมา ฯลฯ แต่ละช่วงที่ว่าทางพระธรรม ก็มีแทรกตลกหรือการร้องลำนำต่างๆ เข้าไปเสมอ รวมถึงการออกภาษา อันหมายถึงการพูดภาษาจีน, ญวน, แขก, มอญ, พม่า ฯลฯ ตามแต่จะเตี้ยมกันขึ้นมา แล้วก็หยุดเจรจากันตามภาษาของชาตินั้นๆ ผิดบ้างถูกบ้าง เป็นคำสองแง่สองง่ามบ้าง คำผวนบ้าง แต่ทั้งนี้ต้องมีหลักการและแบบแผนของการเล่นเสมอ เช่นต้องแต่งตัวตามภาษาด้วย ซึ่งการเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวก็กระทำกันภายหลังतालปัตรนั้น และจะแต่งเพียงท่อนบนของร่างกาย ระหว่างการสวดจะต้องใช้तालปัตรบังหน้าตลอดเวลาเยี่ยงพระสวด เว้นแต่ตัวตุ้ย ที่สามารถลุกขึ้นเดินไปมาได้ขึ้นอยู่กับบทบาทของตน

สวดคฤหัสถ์จะเริ่มแสดงตั้งแต่ประมาณสองทุ่มถึงสองยาม มักจะเล่นหลังจากสวดพระ เพราะสมัยก่อนจะเผาศพก็เป็นเวลาสองยาม ประเพณีเผาศพตอนเย็นนั้นเพิ่งมาเริ่มเอาเมื่อสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เพราะกลางคืนต้องพรางไฟ เพื่อป้องกันการโจมตีจากทางข้าศึก เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบก็เพียงแค่ว่า ฉิ่ง ฉาบ และกลองตุ๊ก ไม่มีวงปี่พาทย์กำกับ การทำเสียงดนตรีอื่น ทำได้โดยการร้องปากเปล่า เรื่องราวที่นำมาสวดนั้น มาจากการถ่ายทอดของครู ซึ่งจะสืบทอดต่อมาเรื่อยๆ เนื้อหาและเรื่องราวของคณะสวดคฤหัสถ์จึงมีลักษณะค่อนข้างคล้ายๆกัน จนระยะหลัง ทำให้ผู้ชมเกิดความเบื่อหน่ายในเรื่องราว อีกทั้งโอกาสในการรับฟังก็นานๆ ครั้ง ไม่มีเป็นประจำเท่าไรนัก สวดคฤหัสถ์โด่งดังเฟื่องฟู และเป็นที่ยอมรับสำหรับประชาชนจนสมัยปลายรัชกาลที่ 7 จึงค่อยๆ สูญไป ด้วยเหตุที่ความยากในการฝึกหัด และผู้คนลดความนิยมลง

สมัยจำอวด

แล้วก็ถึงคราวที่ “จำอวด” การแสดงตลกในอีกรูปแบบหนึ่งได้เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากความยุ่งยากในการสวดคฤหัสถ์ให้เป็นที่ไปตามแบบแผน แต่เป็นการง่ายที่จะจำเอาบทสวดแขนงต่างๆ มาอวดกัน ก็เลยกลายเป็นที่มาของจำอวดขึ้น โดยที่มีเป็นชุด 4 คน เหมือนกัน แต่ตัดเอาतालปัตรออกไปเพราะเกะกะ การแต่งตัวก็แต่งกันหลังฉาก หน้าฉากมีเตี้ยงตั้งอยู่ตัวหนึ่ง ทั้งหมดที่จะแสดงก็ออกมาแต่ไม่ออกกันมาทั้งหมด ออกมาทีละสองคนก่อนพอเล่นให้คนฮาเข้าที่ตีแล้ว ทีนี้ก็ทยอยกันออกมาจนครบชุดเรียกว่าฮากันไม่ขาดระยะ นอกจากนี้ยังไม่จำกัดตัวเองอยู่แต่ในงานศพ เราสามารถพบเห็นจำอวดได้ตามงานวันเกิด งานบวชนาค งานสมรส หรืองานมงคลอื่นๆ

อุปกรณ์ประกอบสำคัญของการแสดงจำอวดที่ขาดไม่ได้คือ ไม้ตะขบ ไม้ตะขบเป็นไม้กระบอกผ่าซีก ถากและเกลาผิวออกเสีย จะได้เบามือ ทางด้ามปาดให้เว้า ทางปลายบากให้ห่าง สำหรับจับตี

* พื้น หมายถึง เมฆบทที่ใช้สวด ถ้านบทที่สวดใช้พระอภิธรรม (กุสลา, สังคินี, เหตุปัจจโย ฯลฯ) ก็เรียก พื้นอภิธรรม ถ้าสวดเรื่องพระมาลัยก็เรียก พื้นพระมาลัย ถ้าสวดโพชฌงค์ก็เรียก พื้นโพชฌงค์ เป็นต้น

จะได้กดให้ปลายอ้า ตีได้มีเสียงดังไม่ค่อยเจ็บ ไม้ตะขบใช้มาจนถึงยุคจำอวดสมัยใหม่ เมื่อนุ่งกางเกงสากลแล้วจึงเลิก ปัจจุบันเห็นมีใช้บ้างในละครชาตรีบางคณะเพื่อให้จังหวะ

ในการแสดงจำอวดไม่จำเป็นต้องนั่งเล่นตลอดเวลาอย่างสวดคฤหัสถ์ สามารถยืนเล่นได้ตลอด จำอวดชุดหนึ่งแบ่งหน้าที่กัน 4 ตัว เหมือนกับสวดคฤหัสถ์ แต่เรียกชื่อต่างกันไปบ้าง อันได้แก่ แม่คู่ คอสอง ภาษา และตลก วิธีเล่นของจำอวดพอเริ่มเล่นเบิกโรง แม่คู่ออกมาทักก่อนกล่าวอารัมภกถาเล็กน้อย แล้วก็เรียกคอสองออกมาซึกเป็นที่สอง แล้วเรียกภาษาออกมาเป็นอันดับสาม ตลกออกสุดท้าย การแสดงจัดเป็นชุดคล้ายสวดคฤหัสถ์ มีชุดจีน ชุดแขก ชุดฉวน ชุดไซน ชุดละคอน ฯลฯ เป็นต้น เล่นให้ได้ตลกจะ “ลอยดอก”^{*} ไปอย่างไรก็ได้ แม่คู่ออกมา “ปูพื้น” คือพูดแนะช่องให้ตลก “หยิบ” คือ เล่นสอดให้เข้าเรื่อง ต่อมาเล่นชุดหัดทหารใหม่ ชุดต๋อกลอน ชุดสังวิทย์ ชุดสังอาหารจีน ชุดดนตรีปัก ฯลฯ แล้วแต่คณะไหนจะหัดอะไร ตามธรรมเนียมมักมีดนตรีสลับเป็นดนตรีสากลบ้าง ดนตรีไทยบ้าง มาในระยะหลังคณะจำอวดมีผู้หญิงแสดงร่วมเพิ่มขึ้นอีก และผู้แสดงก็ไม่จำกัดจำนวน อาจเป็นถึงขนาดละคอนโรงเล็กๆ เล่นเรื่องสั้นๆ ก็ได้

ในสมัยรัชกาลที่ 6 พระองค์ได้ทรงชุบเลี้ยงพวกจำอวดไว้หลายคน และที่โปรดพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็นขุนนางก็มีหลายท่าน อาทิ

พิเศษ	1. ประหาสบัติ	(ลำริด เนตรประหาส)	ขุน
สำหรับ 1	2. ราชนนทิกการ	(จันทร์ ประหาส)	หมื่น
	3. สำราญสมิตมุข	{(แจ่ม ภาตประหาส) (อืด ตามประหาส)	พัน ขุน
	4. สุนัขขวนเริง	(หวน เรียงเนตร)	ขุน
	5. บรรเทิงขวนหัว	(เบี้ยว วัชระประหาส)	หมื่น
	6. ช่วยสำเร็จสรवल	(สุข ไชยวรรณ)	หมื่น
สำหรับ 2	7. ขวนสำเร็จสรอายุ	(แฉ่ง ไชตินันท์)	หมื่น
	8. สมนานประหาสกิจ	(แคล้ว วัชรโรบล)	ขุน
	9. สมิตประหาสกร	(เจิม นาคมาลัย)	หมื่น

บรรดาตลกหลวงประจำราชสำนักนี้ มีหน้าที่แสดงจำอวดประกอบการแสดงโขนหลวงและละคอนของหลวงในรัชสมัยนั้น ทว่าไม่สามารถเล่นลอยดอกได้ ต้องอาศัยเรื่อง ต้องรู้เรื่องโขนละคอนดี มีแบบแผนวางไว้ให้เล่น เช่นตลกโขนตอนเกณฑ์พลทั้งยักษ์และลิง ตลกต้องรู้ว่าการเกณฑ์พลต้องไปที่สลัดดี แล้วมีเรื่องอะไรซับซ้อนเป็นเรื่องขวนหัวของสลัดดีก็นำมาล้อ เช่น สลัดดีในสมัยหนึ่งชอบนั่งหลับก็เอาเรื่องนั่งหลับมาล้อ แต่ต้องเป็นเรื่องที่คนโดยมากทราบและเข้าใจจึงจะขัน หรือตอนตลกตามหมอรักษาภูมิภรรณ เมื่อตอน

* เล่นเรื่องอะไรไปก็ได้ตามใจชอบ ไม่มีข้อกำหนดที่แน่ชัด

กุ่มภรณ์ถูกสามทหารมารบจนหนีรอดมาได้เมื่อคราวถอยหนี ก็ต้องรู้แบบว่าจะเล่นอย่างไร เช่น ไปตามหมอต้าแยมาบ้าง ตามหมอนวดมาบ้าง หรือตอนตีลิงคือถวยลิง จำวัดหรือตลกที่เป็นอาชีพต้องรู้ไม้เล่นของทศกัณฐ์และหนุมาน รวมทั้งวิธีการของคนพากย์และเจรจาด้วย จำวัดหรือตลกจึงต้องมีปฏิภาณเฉียบแหลม มีความรู้กว้างขวางหรือความรู้รอบตัว มีวาทศิลป์แตกฉาน

นอกจากแสดงเป็นตลกเทรคแล้วยังต้องมีหน้าที่อื่นๆ อีกหลายอย่าง ซึ่งอนุโลมเข้าในการตลก เช่น เป็นคนกั้นกลด เป็นคนถือศรเพลง ยกเตียง เดินสาลัน เป็นต้น การแต่งกายตลกหลวงจะนุ่งผ้าเขียว สวมเสื้อกระบอก คาดรัดประคด สวมหมวกหูกระต่าย ส่วนจำวัดโดยทั่วไปจะนุ่งผ้าม่วงสี โดยมาเป็นผ้าม่วงเซียงไฮ้ และมีวิธีนุ่งที่แปลกกว่านุ่งผ้าธรรมดา คือ แลบชายมุมบนตอนข้างหน้าที่จะม้วนเป็นชายกระเบนไว้หน่อยหนึ่ง เมื่อม้วนและโจงกระเบนแล้วก็แผ่ชายผ้ามุมบนที่เหลือไว้ด้านหลังให้เป็นปีกออกไปคล้ายๆ ชายไหวชายแครง ต้องยกปีกผ้านุ่งให้กาง สวมเสื้อแพรสีเนื้อดีคอปวงมาลัย คาดผ้าคาดพุงแพรหรือไหม ต้องมัดหน้าให้ค่อนข้างยาวแต่งคิ้วแต่งปากนิดหน่อยแต่ไม่ถึงละคอน ไว้ผมยาวอย่างที่เรียกว่าผมมัด ใส่น้ำมันหัวเรียบ แต่งเครื่องประดับที่เป็นเพชรทองหลายๆ เช่น นาฬิกาข้อมือสายทองเรือนทอง สร้อยคอสร้อยข้อมือทองคำ แหวนเพชร กิริยาอาการที่ติดจนเป็นนิสัยของจำวัดเวลาออกรงแสดงคือ มักใช้มือทั้งสองจัดกลีบผ้านุ่งข้างหลัง ดึงแขนเสื้อขึ้นไปหาหัวไหล่ เสียผม ท้าวสะเอว

จำวัดชุดที่ขึ้นชื่อลือนามในยุคแรกก็คือ เสมาทอง อันมีที่มาจากครั้งหนึ่ง คณะจำวัดได้เข้าไปเล่นถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ได้รับพระราชทานเสมออักษรพระปรมาภิไธยย่อ ป.ป.ร.ทองคำ จึงใช้ชื่อ เสมาทอง เป็นมงคลนามนับแต่นั้นเป็นต้นมา ซึ่งมี เจริญ บุญยกสิน เป็นแม่คู่; ตูย ขำนาญประดิษฐ์ เป็นคอสอง, อบ บุญติด เป็นภาษา, ทั้ง มาพมวงคล เป็นตลก และมีพื่อน คุ่มเดช เพิ่มจำนวนขึ้นอีกคนหนึ่ง ต่อมาจึงมีผู้หญิงเข้าร่วมเล่นอีก 2 คน คือ ชิน เป็นตลก และพริ้ง เป็นภาษา อีกชุดที่โด่งดังคือ สีส้มิง ชุดแรกมี เกลิม บุญเกียรติ (แจ้ว ดอกจิก) เป็นแม่คู่, ผล วรศริน (ขาตะเกียบ) เป็นคอสอง, เริม เรียนรอบกิจ เป็นภาษา, สนิธ เกษชนัง เป็นตลก ต่อมาเกิดมีสีสันเป็นชุดที่สอง สนิธ เกษชนัง เป็นหัวหน้าเหมือนกัน แต่เพิ่มผู้เล่นเกินกว่าสำหรับ 4 คน คือมี จำรัส สุวคนธ์, ชวัญ สุวรรณะ, นาวา เสงสมเกียรติ และล้อม สุขะกลีกร กับมีผู้หญิงด้วยคือ เขียน ไกรกุล เป็นตัวตลก และละม้าย มัชฌิบุญย์ เป็นนาง

ส่วนจำวัดชุดอื่นๆ อาทิ ลูกไทย, ลูกประชาชน, เอกสิงห์, ศรีเบญจา, ลูกทนต์ เป็นต้น และได้เกิดมีจำวัดหน้าใหม่ขึ้นอีกหลายคน เช่น เสน่ห์ โกมารชุน, จำรูญ หนวดจิม, จิว ดอกจอก, จอก ดอกจันทร์, สมบุญ แวนตาโต, เป้ บ้าเปื้อ, ล้อต๊อก, สมพงษ์ พงษ์มิตร, ทองแป๊ะ สินจารุ, ทองชะ วงศ์รักไทย, ทองเ้ม้, ทองต่อ, ทองแถม, บังละ, ชูศรี ไรจนประดิษฐ์, อรุณศรี น้อยทิพย์, เอื้องจิตร เก่งปานสิงห์, จันตรี สาธิกบุตร, จุมพล บัณฑิตินทร์, ดอกดิน กัญญามาลย์, สหัส บุญหลง, สุคนธ์ คิ้วเหลี่ยม ฯลฯ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2535)

นอกเหนือจากทั้งงานมงคลและอวมงคลที่จำวัดจะไปแสดงตัวอยู่แล้ว โรงละครเป็นอีกสถานที่หนึ่ง ที่ความสนุกสนานของจำวัดไปปรากฏอยู่ เป็นการเล่นสลับฉาก

“ละครร้อง คันทึ่งเขามีประมาณสี่ฉาก...ฉากหนึ่งก็ดำเนินเรื่อง ฉากสองเริ่มชมวดเรื่อง ฉากสามเข้มขัน ฉากสี่เป็นฉากจบ ฉากบางฉากเปลี่ยนได้เร็วก็มีตลกออกมาสลับฉากไม่กัณฑ์ บางฉากเปลี่ยนช้าหน่อยก็หลายนทีก แต่ฉากที่สำคัญมากคือจบฉากสาม คนกำลังดูเรื่องเครียดมาหยกๆ ก็ต้องให้เขาผ่อนคลาย หน่อยมากหน่อย ต่อจากนั้นจึงจะเล่นฉากสุดท้าย สมัยก่อนตลกที่มาเล่นแบบนี้เขาเรียกกันว่า “สลับฉาก” ครับ...”

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และเอนก นาวิกมูล, 2532)

“...อย่างคิววามย์ จะฉากสาม พอถึงฉากสามบับ จะปิดฉากสามเปิดเป็นละครย่อยชุดหนึ่งเลย... หน้าม่านกับละครสลับกลางเวทีไม่เหมือนกันนะ หน้าม่านก็จะปิดฉากออกมาเล่น ค่อยเบ็ดเตล็ด มีเรื่องอะไรต่ออะไรคุย ก็ราว 2 คน 3 คนโดยมาก ก็แค่ 10 นาที ฉากเค้าก็เสร็จแล้ว ถ้าสลับละครเป็นชุดใหญ่ก็ราวครึ่งชั่วโมง เป็นชุดเป็นเรื่องเลย เรียกว่าละครย่อยสลับละครใหญ่ หมายความว่าละครใหญ่เล่นไปแล้ว ละครย่อยมาสลับ...” (เฉลิมศักดิ์ พุกกะนะสุต (ก๊กเฮง), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2537) เป็นความเพิ่มเติมที่อธิบายถึงการเล่นสลับฉากของจำอวด

จนสื่อโทรทัศน์กำเนิดขึ้นในประเทศไทย ความนิยมในมหรสพบันเทิงแขนงต่างๆ จึงลดน้อยลง

สมัยละครย่อยทางวิทยุ

รูปแบบการแสดงตลกอย่าง “สวดคฤหัสถ์” ได้เสื่อมไปในที่สุดเมื่อมีสื่อบันเทิงแขนงใหม่เกิดขึ้น นับย้อนหลังไปช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 สื่อวิทยุกระจายเสียงได้ถือกำเนิดขึ้นด้วยพระปรีชาสามารถของ นายพลเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เสนาบดีกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม พระองค์ได้ทรงจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงทดลองขนาดเล็กขึ้นในบ้านดอกไม้ สุขิน เทวะผลินให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า “มีหลวงอาจมีนมานิตย์เรศวร์ ร.อ.เขียน ทิมากร และใครอีกจำไม่ได้เป็นผู้ร่วมงานในขณะนั้น ข้าพเจ้ากับเพ็ญมีโอกาสได้เข้าไปเกาะกะอยู่ด้วยเหมือนกัน แสดงเพลงพื้นเมืองบ้าง เล่นทานบวง สุดแต่อาจมีนาๆ จะบัญชา” (ปัญญาพลรัลึก, 2504)

อาจมีนา หรืออาจมีนมานิตย์เรศวร์ (เฉลิม เศวตนันท์) ท่านผู้นี้ได้คิดคำว่า “ละครย่อย” ใช้แทนจำอวด ตามคำขอของ สนิธ เกษรณัง หัวหน้าคณะสี่สีมิงที่โด่งดังในสมัยนั้น เพราะไม่ปรารถนาจะแสดงอย่างจำอวดเกรงจะถูกเหยียดหยาม “ละครย่อย” จึงกลายเป็นชื่อเรียกสำหรับการแสดงตลกที่ปรากฏขึ้นในสื่อวิทยุกระจายเสียงอันเป็นที่นิยมในช่วงเวลาต่อมา

ในปี พ.ศ.2479 “สถานีวิทยุกรุงเทพฯ ที่ศาลาแดง 7 พีเจ” ได้รับการจัดตั้งขึ้นและเป็นปีเดียวกับที่ เพ็ญ ปัญญาพลได้ก่อตั้ง “คณะปัญญาพล” และเข้าสู่วงการวิทยุกระจายเสียงอย่างแท้จริง คณะปัญญาพลผลิตละครย่อยหลายเรื่องสู่ผู้ฟัง สมัยนั้นจนเป็นที่รู้จักกันโดยทั่ว โดยเฉพาะละครย่อยชุด “ครุมีดนตรีเอก” ซึ่งสร้างเป็นเรื่องๆ จบในตอน ตอนละประมาณ 30 นาที มีการเขียนบทสำหรับแสดงอย่างชัดเจน

คณะละครย่อยทางวิทยุอีกคณะหนึ่งที่ได้โด่งดังไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน คือ คณะเกษฏรนาฏ* ของ สนิธ เกษฏรนั่ง สมาชิกคนหนึ่งของคุณะได้ให้คำอธิบายที่ช่วยให้เห็นภาพว่า

“วิทยุจะใช้คำว่าละครย่อย ดนตรีคณะนั้น ละครย่อยคณะนั้นๆ จะเสนอท่านผู้แสดงคือคนนั้นๆ เชิญหา ความสำราญ...เป็นขึ้นเป็นอัน ประมาณราวๆ 40 กว่าปีมาแล้วช่วงก่อนทีวี แต่สมัยนี้ไม่มีตลกทางวิทยุ เพราะสถานที่แสดงแบบนั้นไม่มีแล้ว แต่ก่อนอย่าง ส.ท.ร.จัดคนก็ตีตัวไปดูบ้าง ขอบัตรไปดูบ้าง อย่าง ร.ด. นี้ก็ซื้อบัตรบ้างขอตัวบ้าง เล่นกันที่โดมในธรรมศาสตร์ช่วงที่เป็นสถานีวิทยุ...สมัยก่อนไม่มีทีวี เล่น ตลกทางวิทยุ แต่ออกตัวเล่นสดถ่ายทอดเสียง ขนาดคนฟังเสียงยังหัวเราะ ชอบใจเหมาหมดมาดูตัวจริง พวกกินน้ำหมากน้ำพลูทั้งนั้นที่มา”

(ทองแถม เขียวแสงใส, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2537)

การแสดงตลกทางวิทยุจะกำเนิดขึ้นไม่ได้หากปราศจากบทละคร และก่อนที่จะแสดงแต่ละครั้ง ทางคณะผู้แสดงจะต้องส่งบทละครให้ทางกรมประชาสัมพันธ์ตรวจก่อนออกอากาศเสมอ ในช่วงสงครามโลก ครั้งที่ 2 สื่อภาพยนตร์อันเป็นสื่อทันสมัยที่สร้างความบันเทิงในสมัยนั้นมีปัญหาไม่สามารถฉายได้ สื่อวิทยุจึง ทำหน้าที่ทดแทนความบันเทิง ที่หายไปในช่วงนั้นได้อย่างดี แต่ภายหลังคณะละครย่อยทางวิทยุมีอันต้องยุติ ลง ด้วยเหตุที่หัวหน้าคณะเสียชีวิต และไม่มีผู้สืบทอด อีกทั้งช่วงเวลาดังกล่าว สื่อโทรทัศน์เริ่มจะเข้าสู่สายตา ประชาชน และทวีความนิยมมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ มหรสพบันเทิงทั้งหลายจึงต้องปรับตัว

สมัยตรวจบท

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่าสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยวัฒนธรรมแห่งชาติ จึงได้ตรา “พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485” ขึ้น โดยมีจอมพล ป.พิบูล สงคราม นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวกำหนด ให้ประชาชนทุกคนมีหน้าที่ปฏิบัติตามวัฒนธรรมแห่งชาติ เช่นในเรื่องการแต่งกาย มารยาทในที่สาธารณะ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการปฏิบัติตนและปฏิบัติต่อบ้านเรือน ความมีสมรรถภาพและมารยาทเกี่ยวกับ วิชาดำเนินงานอาชีพ ความนิยมไทย ความเจริญก้าวหน้าในทางวรรณกรรมและศิลปกรรม ซึ่งหน้าที่ในประการ เหล่านี้ได้ส่งผลต่อวิถีปฏิบัติของเหล่านักแสดงจำพวกทั้งหลาย

พร้อมกันนั้น “พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485” ได้ให้อำนาจคณะผู้สำเร็จ ราชการแทนพระองค์ในการตรากฎหมายย่อยขึ้น “พระราชกฤษฎีกา กำหนดวัฒนธรรมทางศิลปกรรมเกี่ยวกับการ แสดงละครตลก พุทธศักราช 2485” จึงเกิดขึ้นมาพร้อมกัน โดยที่คณะผู้ออกพระราชกฤษฎีกาเห็นว่าควรกำ หนดวัฒนธรรมทางศิลปกรรมเกี่ยวกับการแสดงละครขึ้นไว้ เพื่อความเจริญก้าวหน้าแห่งศิลปกรรมของชาติ

* บ้างเรียก “เกษฏรนาฏ” (แลหลังบางกอก - ซาลี เอี่ยมกระสินธุ์)

พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ได้กำหนดชื่อเรียกการแสดงประเภทต่างๆ ให้เป็นแบบแผนอย่างชัดเจน มีผลให้ชื่อเรียกอย่างเดิมไม่ว่าจะเป็นจำอวด หรือละครย่อยต้องเปลี่ยนไป โดยการแสดงละครประเภทนาฏกรรม ซึ่งถือคำพูดและบทบาทเป็นสำคัญ โดยไม่มีดนตรีและการขับร้อง หากเป็นไปในทำนองตลกหรือวิจิตรพิสดาร ก็จะใช้ชื่อว่า “หัตสนาตะกัม” หรือการแสดงละครประเภท นาฏดนตรี ซึ่งเฉลี่ยความสำคัญให้แก่ดนตรี การขับร้อง คำพูดและบทบาท หากเป็นการบันเทิงซึ่งมีสลับฉาก ฉากแสดงสั้นๆ การพ้อนรำ การขับร้อง การแสดงกายกรรม ให้เรียกเป็น “วิพิธทัศนา” ซึ่งจำอวดหรือละครย่อยทั้งหลายเข้าข่ายการแสดงสองประเภทนี้

ใน “คำชี้แจง ความประสงค์ในการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกากำหนดวชิรมังคฆวิเทศกัมเกี่ยวกับการแสดงละคร พุทธศักราช 2485” อันเป็นคำอธิบายเพิ่มเติมถึงเหตุแห่งพระราชกฤษฎีกา ฉบับดังกล่าว และรายละเอียดของการแสดงประเภทต่างๆ ตามที่ได้มีการบัญญัติชื่อไว้ ระบุว่า

“หัตสนาตะกัม ได้แก่ Farce (ฟาร์ส) คือ การแสดงในเรื่องตลก ชนิดจำอวดคือ การทำให้คนหัวเราะได้ เป็นเกณฑ์ เช่น เรื่อง รุกเกอร์ นูค ทราวเวอร์ส (Rookery Nook Travers)”

และ

“วิพิธทัศนา ได้แก่ Variety (วาไรเอตี) คือ การแสดงที่ต้องการให้ความบันเทิงและสิ่งอันพึงพอใจน้อย จัดชุดสั้นๆ ไม่จำกัดว่าจะเล่นชนิดใดแต่ให้ได้ดูแปลกๆ ออกไปเล่นจัดเข้าได้ทั้งนั้น แม้กระทั่งการร่ายกายกัม”

(ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 80 เล่ม 59, 22 ธันวาคม 2485)

ทั้ง “หัตสนาตะกัม” และ “วิพิธทัศนา” จึงกลายเป็นคำเรียกขานจำอวด หรือละครย่อยในช่วงนั้นแทน และไม่เพียงแต่ชื่อที่เปลี่ยนไป เงื่อนไขการแสดงก็เพิ่มมากขึ้นด้วย เพราะพระราชกฤษฎีกาฉบับดังกล่าวยังให้อำนาจแก่กรมศิลปากรในการออก “ระเบียบการกรมศิลปากร ว่าด้วยการขออนุญาต และการควบคุมการแสดงละคร” ดังมีใจความสำคัญว่า

“1. ผู้ใดประสงค์จะจัดให้มีการแสดงละคร ไม่ว่าจะมิติดนตรีประกอบด้วยหรือไม่ เป็นอาชีพ หรือมีรายได้ หรือแสดงในที่สาธารณะ หรือในที่ที่มีผู้ดูเป็นจำนวนมากพอสมควร และมีลักษณะอันมิใช่เป็นการแสดงเพื่อความเพลิดเพลินเป็นส่วนตัว ซึ่งอยู่ในประเภทหนึ่งประเภทใดดังที่กล่าวไว้ในมาตรา 5 มาตรา 6 หรือมาตรา 7 แห่งพระราชกฤษฎีกา กำหนดวชิรมังคฆวิเทศกัมเกี่ยวกับการแสดงละคร พุทธศักราช 2485 ให้อำนาจขออนุญาตต่อกรมศิลปากรโดยกรอกข้อความในแบบพิมพ์ขออนุญาตที่กรมศิลปากรจัดขึ้น การแสดงละครเป็นประเภทอย่างอื่นนอกจากที่กล่าวนี้ ถ้ามีเหตุผลเป็นพิสดาร ก็ให้ผู้ประสงค์จะจัดการแสดงยื่นคำร้องชี้แจงเหตุผลโดยละเอียดทั้งแสดงความจริงและเป็นพิสดารจริง ยื่นต่อกรมศิลปากร

2. เรื่องขออนุญาตต้องส่งถึงกรมศิลปากรก่อนวันแสดงครั้งแรกไม่น้อยกว่า 15 วัน และต้องส่งบทประพันธ์เกี่ยวกับการแสดง ชื่อจริงของผู้แสดงรวม 8 ชุดไปพร้อมกับเรื่องขออนุญาต แต่ถ้าเป็นการส

แดงซึ่งไม่มีบทประพันธ์ เช่นสีแดงเฉพาะแต่การพ้อนรำ ระบาย ก็ให้ระบุชนิด ประเภทของการสีแดงและวิธีสีแดงเท่าที่สามารถระบุได้

3. ในการตรวจบทประพันธ์ ถ้ากรมศิลปากรเห็นสมควรให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงหย่างใด ผู้ขออนุญาตต้องปฏิบัติตามคำสั่งของกรมศิลปากร และเพื่อการนี้กรมศิลปากรอาจจัดให้เจ้าหน้าที่ไปดูการซ้อมใหญ่เพื่อประกอบการพิจารณาด้วยก็ได้ โดยเฉพาะการสีแดงที่ไม่มีบทประพันธ์ เช่นการสีแดงพ้อนรำระบายนั้นกรมศิลปากรจะตรวจพิจารณาโดยขอให้สีแดงให้ดู

(ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 80 เล่ม 59, 22 ธันวาคม 2485)

คำสั่งดังกล่าวทำให้นักแสดง “หัสนาตะกัม” หรือ “วิพิธัสนา” ต้องสร้างบทขึ้นเพื่อส่งก่อนการแสดง ถือเป็นกาเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ แห่งวัตรปฏิบัติของการแสดงตลก จากเดิมที่เล่น “ลอยดอก” อย่งไรก็ได้ จำต้องปฏิบัติตนภายใต้กฎหมายอย่างเคร่งครัด เพราะมีฉนั้นแล้ว “ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งของเจ้าพนักงานซึ่งสั่งโดยอาศัยอำนาจตามพระราชกฤษฎีกาซึ่งออกตามความในมาตรา 6* มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสิบสองบาท”

สมัยละครย่อยทางโทรทัศน์

จนเมื่อปีพ.ศ. 2498 นวัตกรรมทางสื่อก็ได้ถือเกิดขึ้นเมื่อ “สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวี” หรือ “ไทยทีวี” ได้ออกอากาศทางช่อง 4 ขึ้นโดยมีสถานีตั้งอยู่ ณ บริเวณธนาคารแห่งประเทศไทย บางขุนพรหม ภายใต้การดำเนินงานของบริษัทไทยโทรทัศน์ จำกัด ซึ่งกรมประชาสัมพันธ์เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ รายการโทรทัศน์สมัยแรกยังออกอากาศสดไม่มีการบันทึกเทปแต่อย่างใด ซึ่งไม่เหนือบากว่าแรงเหล่านักแสดงจำอวดทั้งหลายที่จะเล่นอยู่แล้ว

บรรดาจำอวดที่เคยปรากฏตามงานมหรสพ หรือโรงภาพยนตร์ก็สบโอกาสที่จะสร้างความสนุกสนานให้มากกว่าเดิม รายการตลกทางโทรทัศน์ในช่วงแรกจึงอุดมไปด้วยนักแสดงจำอวดทั้งหลาย เช่น ทองแถม, ก๊กเฮง, สมพงษ์ พงษ์มิตร, บังละ, สุคนธ์ คิวเหลี่ยม ฯลฯ “พอช่อง 4 เริ่มเปิดบับ เค้าก็เอาละครตลกไปใส่ ตอนนั้นดูเหมือนจะเป็น สุชิน เทวะผลิน เป็นคนจัดเข้าไป มีช่อง 4 ช่องเดียว ช่องอื่นยังไม่มีเป็นช่องแรกบางขุนพรหมก็ไปเล่นที่นั่น” (เฉลิมศักดิ์ พุกกะนะสุด (ก๊กเฮง), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2537)

คณะปัญญาพล ซึ่งเป็นที่โด่งดังและรู้จักกันในวงการวิทยุก็ได้เข้าไปวาดลวดลายทางจอแก้วด้วย ซึ่งทองแถม เขียวแสงใส ก็ได้เข้าไปเล่นด้วย “เล่นชุดลงตุ้มตักน้ำ เล่นช่อง 4 บางขุนพรหม ชุดลงตุ้มก็ลงตุ้มจริงๆ คนก็ฮาคินชอบ หนีพ่อผู้หญิงมาลงตุ้ม เจ็ดตักน้ำมาเทใส่ตุ้ม คนอยู่ในตุ้มก็เปียกหมด คนก็ฮ่าหัวเราะ เป็นรายการเรียกรายการละครย่อย พอเล่นลงตุ้มของเพ็ญ ปัญญาพล ของชูศรี เล่นแดร์ริคูล่า ชูศรีก็เอามา

* พระราชกฤษฎีกากำหนดวันฉัตรมงคลเกี่ยวกับการแสดงละคร พุทธศักราช 2485

เล่น...สมัยก่อนที่เล่นช่อง 4 พวกดาราดังๆ ช่อง 4 บางคนยังไม่เข้ามาเลย คุณท้วม, คุณเท็ง สติเฟื่อง ยังไม่ได้เข้า ยังเป็นเจ้าหน้าที่อยู่เลย “ (ทองแถม เขียวแสงใส, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2537)

ศิลปินตลกอาวุโสผู้ล่วงลับท่านนี้ยังได้ชี้แจงถึงวิธีการแสดงตลกที่เกิดขึ้นในรายการโทรทัศน์อีกด้วยว่า

“มีคนเขียนบท เรามีหน้าที่ฟังเจ้าของเรื่อง คนเขียนเรื่องเขียนเสร็จก็มาอธิบาย ไม่ได้ส่งบทให้อ่านพอถึงจะเล่นก็มานั่งโต๊ะกลม คนเขียนเรื่องก็บอกให้ฟังว่าเป็นตัวนั้นนะเป็นตัวนั้นนะ พอฉากหนึ่งเราออกไปเจอคนนั้นะ พูดเรื่องอย่างนั้นอย่างนี้ พอฉากสองคนนั้นออกคนนี้ออก ฉากสามก็อย่างนั้นอย่างนั้นะ พอฉากสี่รวมกันหมดเลยนะ แล้วเรื่องจบอย่างนั้นอย่างนั้นะ แล้วออกไปใช้ปฏิภาณเอาเอง พูดให้ฮา ไม่ได้เขียนมุขบอกอย่างสมัยนี้ นี่คุณเดินไป นี่เจอผู้หญิงคนนั้นะ ก็หมายความว่า...คุณออกไปเจอผู้หญิง เล่นมุขแล้วเดินเข้า ในวงเล็บว่าเล่นมุข จะใช้ปฏิภาณของตัวเอง”

(ทองแถม เขียวแสงใส, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2537)

ต่อมา จำนวน รังสิกุลหัวหน้าฝ่ายจัดรายการ ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม “คิดว่าถ้าจะใช้คนภายนอกย่อมไม่สะดวก..จะไปขอความร่วมมือจะมีความลำบาก ด้วยเรื่องค่าตัวเพราะสูงมาก แล้วสถานีเพิ่งตั้งยังมีทุนน้อย ค่าใช้จ่ายจะสูงจึงคิดว่าควรจะสร้างบุคคลากรด้วยตัวเองดีกว่า” เป็นคำบอกเล่าจากอารีย์ นักดนตรี ผู้ประกาศและพิธีกรของทางสถานีในเวลานั้น ด้วยเหตุนี้นักแสดงตลกอย่าง เท็งสติเฟื่องหรือท้วม ทรนง จึงได้มีโอกาสทำหน้าที่สร้างเสียงหัวเราะให้แก่ผู้ชม

“ผมทำงานอยู่ช่อง 4 ก็โดยบุคคลิกของผมเนี่ย ผมชอบกระเซ้าเย้าแหย่ใคร เฮ้ย..ผมไม่ใช่ชื่อท้วมนะ ผมชื่อชูชีพนะ อาจिन (อาจินต์ บัญจพรรค) เคยบอกว่า เฮียชีพ นายเล่นท่อน้อยมัย ตอนนั้นมีนายเท็งไฉ นายเท็ง สติเฟื่อง, มรว. ทัศนศิริ สวัสดิวัฒน์, พูนลาภ อานะมาน พวกนี้เค้าเป็นตลกสั้นๆ เป็นตลกของคนที่อยู่ในทีวีนะ เป็นตลกสั้นๆ”

(ชูชีพ ช่างของยุทธ (ท้วม ทรนง), สัมภาษณ์, 17 พฤษภาคม 2537)

อารีย์ นักดนตรี ได้เล่าถึงรายการตลกชื่อดังตอนนั้นอีกว่า “อย่างท้วมเคยเป็นพระเอกแต่ด้วยบุคลิกหนึ่งไม่ท่งบท ชอบทำอะไรง่ายๆ สนุกสนานเฮฮา เลยวางแผนว่าจะสร้างตัวตลก พอติเท็งเข้ามาทำในฝ่ายจัดรายการ สินีนาฏ โพธิเวส มีลีลาทำร่าที่สวดยมาก...เป็นคนเฮฮากับผู้ชายได้ดี จึงให้อาจินต์ บัญจพรรคเขียนบทรายการตลก ทำเป็นละครตลกขึ้นมา เช่นชุด “พ่อท้วมแม่ฮึด” เป็นละครสั้นๆ 15 นาที” (อารีย์ นักดนตรี, สัมภาษณ์, 30 มีนาคม 2540) ออกอากาศทุกวันจันทร์ พุธ และศุกร์

จากนั้น ชูศรี มีสมมนต์ (โรจนประดิษฐ์) จึงได้นำความสนุกสนานเข้าสู่ทางช่อง 4 กับรายการชูศรีโชว์ “ชูศรีโชว์” เริ่มต้นขึ้นมาได้จากความดำริของคุณวิม อิทธิกุล ซึ่งอยู่โรงงานยาสูบ คุณวิมรับอาสาเขียนบทภาพยนตร์เป็น “แบบละครสั้น” ให้ชูศรี จัดเป็นละครมาสวมมองตอนเย็นควบคู่กับรายการของเด็กซึ่งอยู่ในเวลาใกล้ๆ กัน ทีแรกคงเจตนาให้เด็กๆ ดูเล่นมาสวม บางทีฆ่าชนและช้อนนม บางทีก็ลิลิ๊บบ บางทีเป็น

ศิลปะประกอบร้องเพลง แต่เป้าหมายคือเป็นละครสั้น ตอนนี้นักแสดงของซูครีก็เริ่มมากขึ้นแล้วละ ทีมงานของเราก็มีซูครี, ล้อต๊อก, พูลสวัสดิ์, ธิมาร, สมพงษ์, ทองแถม, ก๊กเฮง และห้วม ทรนง” (ซูครี มีสมมนต์, 2534)

ต่อมาเมื่อมกราคม 2501 สถานีโทรทัศน์แห่งที่สองก็เกิดขึ้น โดยใช้ชื่อว่า “สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก” มีชื่อย่อว่า “ททบ.” ออกอากาศทางช่อง 7 จากสถานีในบริเวณกองทัพบกทหารม้า สนามเป้า และภายหลังกลายเป็นสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 5 ในปัจจุบัน พล.ต.ถาวร ช่วยประสิทธิ์ หัวหน้าฝ่ายรายการในช่วงเวลานั้น ได้ย้ำถึงที่มาของคณะตลกในโทรทัศน์ว่า

“มันมาเป็นคณะแล้วก็เล่นเป็นเรื่องเป็นราว ใช้นักร้องเรื่องตอนนี่ มันก็คาบเกี่ยวกันมาจากโรงละครจากละครเวที ก็เป็นคณะที่เล่นสลับฉากบ้าง บางทีก็เล่นเป็นเรื่องมั่ง แล้วพอเกิดทีวีขึ้นมา มันก็...มาหาทีวีในระยะแรกที่มีโทรทัศน์ในเมืองไทย ทีวีเนี่ยรับ...รับมรดกมาจากโรงละครทั้งนั้น สมัยแรก ทั้งละคร ทั้งดนตรี ทั้งตลก มันก็รับมาทั้งนั้น”

(พล.ต.ถาวร ช่วยประสิทธิ์, สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2537)

โดยที่นักแสดงตลกของช่อง 7 นี้ ก็แพร่มาจากช่อง 4 อีกทีหนึ่ง เล่นสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป แต่เมื่อมาปรากฏในช่องที่ต่างแล้ว แนนอนชื่อการแสดงย่อมเปลี่ยนไป อย่าง “ดอกดินพาเหรด” เป็นรายการของดอกดินและซูครี ซึ่งโด่งดังมากในยุคนั้น และตามมาด้วย “ต๊อกบูม” ของล้อต๊อก ซึ่งพล.ต.ถาวร ช่วยประสิทธิ์เป็นคนตั้งชื่อให้ ภายหลังได้มีสถานีโทรทัศน์เกิดขึ้นอีกคือ สถานีวิทยุโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 รายการ “ชายหัวเราะ” ซึ่งตั้งชื่อโดย สำเนา ทิริ-โอดัปปะ ภายใต้การดูแลของ ชายชาญ วรรณสุต หัวเรือใหญ่ของช่อง 7 ในสมัยนั้น จึงเป็นความสนุกสนานในอีกรูปลักษณะหนึ่งของรายการโทรทัศน์ หรือรายการ “นาทิตอง” ในสมัยของอาคม มกรานนท์

รายการตลกชื่อดังมีลักษณะที่ต่างกันบ้างเพียงแต่ “ถ้าเป็นคณะต๊อกบูม ก็จะเป็นละครชีวิตก็มี ถ้าหากว่าเป็นชายหัวเราะก็ตลก จะเขียนเรื่องตลกมาครึ่งชั่วโมง แล้วก็นาทิตอง ก็แบบที่เราเล่นกัน มีลิเกบ้าง มีเขินบ้าง อะไรพวกนี้แบบเดียวกัน ที่เราเคยเล่นมาแล้วเนี่ย เอามาเข้าทีวี” (เฉลิมศักดิ์ พุกกะนะสุต (ก๊กเฮง), สัมภาษณ์ 6 กันยายน 2537)

“โดยมากจะเป็นเรื่องชีวิตประจำวันทั่วไป บ้างก็มาจากตำนาน บ้างก็มาจากเรื่องปัจจุบันทันด่วน เอมาคิดเอามาเขียนกันอย่างวรรณคดีก็ต้องมีบ้าง แต่พอเอามาก็ไม่แปลงจนออกนอกทางจนเสียหาย...เค้าล้ออยู่ในที่...ตลกเค้าเล่น เค้าก็จะร้องเพลงส่วนมาก เล่นกับภาษา ร้องเพลงจีน เพลงแขก เพลงมอญ เล่นเป็นเพลงตามยุคตามสมัย แต่ที่มาเด่นอีกยกๆ อย่างสมัยนี้ไม่มี”

(ทองแถม เขียวแสงใส, สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2537)

ทว่า “เรื่องการเมืองไม่มี คือว่าต้องระวังเพราะว่า พวกศิลปินเค้ามาดูเหมือนกัน...มีบางคณะเล่นแหลมมันหยาบ หยาบมาก กรมศิลปินเค้าก็เรียกประชุม อันนี้เป็นจำอวดชื่ออะไร อ้าวทำบัตร ถ้าไม่มี

บัตรเล่นไม่ได้ เพราะเงินเราไปทำให้เค้าออกกฎเอง เค้าห้ามแล้วอย่าไปเล่นหยาบนะ อย่าไปเล่นการเมืองนะ เราเล่นไม่ได้ เราไม่มีสิทธิจะเล่น..ขนาดตำรวจนี่ เล่นเป็นชุดตำรวจยังต้องระวัง แล้วจะไปเสียดสีการเมือง แต่งไม่เรียบร้อยไม่ได้เลย ออกทีวีไปกระดุมไม่กลัดไม่ได้ หมวกจะใส่เบ้ไม่ได้ เค้าถือว่าล้อเลียนเค้า” (เฉลิม คักดี พุกกะสุต(ก๊กเฮง), สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2537)

ส่วนเรื่องบทพูดสำหรับนักแสดงนั้นไม่เป็นสิ่งจำเป็นเพราะแต่ละคนมีพื้นฐานทางการแสดงอย่างมั่นคงอยู่แล้ว ซึ่งก่อนการแสดงจะมีการเตรียมกันก่อนเสมอ นอกจากนี้การใช้ปฏิภาณยังคงเป็นสิ่งสำคัญ トラบเท่าที่บทโทรทัศน์สำหรับการแสดงตลกยังไม่ถูกใช้ เหล่านี้นับเป็นอีกความรุ่งเรืองของการแสดงตลก

สมัยตลกคาเฟ่

“ยุคนั้นเขาก็เพื่องกันมาตลอด ป้าต๋อ(ล้อต๋อ) มาทำเป็นตลกขายหัวเราะ ป้าต๋อก็ยังคงเล่นช่อง 7 ทิวสี คราวนี้มายุคสี่สีนี่ สี่สีได้ดูตลกพวกนี้มาตลอดเวลา ติดตามตลกรุ่นพ่อเป็นครูบาอาจารย์มาตลอดเวลา ก็คิดว่าเราจะทำยังไง ที่จะแหวกวงการออกมา”

(ร.ต.สำเร็จ แพทอง(สีหมึก), สัมภาษณ์, 18 พฤษภาคม 2537)

คือคำบอกเล่าถึงที่มาของการก้าวเข้าสู่เวทีตามสถานเริงรมย์ ซึ่งคณะตลกสี่สีเป็นคณะแรกที่บุกเบิกเวทิดังกล่าว ก่อนหน้านั้น เทพ เทียนชัย, สีเผือก (วราภรณ์ เวชประสิทธิ์) และสิริสุริยา (สมพงษ์ ไม่ทราบนามสกุล) ดาวตลกทั้งสามได้เล่นตลกตามห้องอาหารอยู่ก่อน ภายหลังจึงได้ชวนสีหมึก (ร.ต.สำเร็จ แพทอง) เข้าร่วมตัวกันตั้งเป็นคณะตลกชื่อว่า “ตลกคณะสี่สี” ในปีพ.ศ.2514 พร้อมกันนั้นได้เข้าแสดงตลกทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ซึ่งเป็นสถานีล่าสุดในขณะนั้น ในรายการ “คนดังพาเหรด” ของ ยิ่งยง สะเดิดยาด และผู้หนึ่งเองที่เป็นคนตั้งชื่อ “สี่สี” ให้แก่พวกเขา

การแสดงตลกในรายการคนดังพาเหรด มีความยาวประมาณ 20 นาที เป็นส่วนหนึ่ง ของรายการหนึ่งชั่วโมงออกอากาศวันอาทิตย์ เวลา 14.00 น. การแสดงทางโทรทัศน์ในช่วงเวลานั้นยังคงเป็นการแสดงสดไม่มีการบันทึกเทปอย่างในปัจจุบัน เรื่องราวของการแสดงก็ไม่ต่างไปจากเวทีจำพวกอื่น ๆ เท่าไรนัก มีการเล่นโจน ลีเก ละคร ตามแต่วาระ

การแสดงตลกตามห้องอาหารหรือสถานเริงรมย์ ถือเป็นทางให้แก่ บรรดาตลกคาเฟ่รุ่นหลังๆ ได้เดินตามแต่ทั้งนี้ “การที่แหวกวงการออกมา เราก็อยาหังศิลป์ไทย สี่สีนี้ก้อยู่ตลอดเวลาว่าพวกนี้เป็นครูบาอาจารย์ เขาเล่นแบบโบราณ โบราณนี้เขาถึงได้บอกไว้ว่า ของเก่าย่อมมีค่าใช้ใหม่” (ร.ต.สำเร็จ แพทอง(สีหมึก), สัมภาษณ์, 18 พฤษภาคม 2537) เป็นข้อคิดที่น่าสนใจ จากปากคำผู้กรุยทางวงการตลกคาเฟ่

คณะสี่สีเป็นที่กล่าวขานโด่งดังอยู่ระยะหนึ่ง เหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดก็เกิดขึ้นในปีพ.ศ. 2517 เมื่อสิริสุริยา ประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต ขณะที่กำลังเดินทางไปแสดงที่จังหวัดอุบลราชธานี สีเผือกที่ไปด้วยกันบาดเจ็บสาหัสจนเป็นอัมพาตและเสียชีวิตไปในที่สุด เลยทำให้คณะตลกสี่สีระส่ำระสายอยู่ช่วงเวลาหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้ทำให้ต้องเลิกกันไปเพราะหลังจากนั้น ดาวตลกทั้งสองที่เหลือก็ได้สร้าง สีละอ่อน (แหวดาว แซ่มะเขือ) เป็นตลก

หญิงอีกคนหนึ่งขึ้นมา และเด่น ดอกประดู่ ก็เกิดขึ้นมาพร้อมกัน (นันทพร ไวศยะสุวรรณ, 2537) ภายหลังเด่น ดอกประดู่ ได้แยกไปรวมกับ เต๋อ ดอกสะเดา และเทพโพธิ์งาม กลายเป็น “เด่น เต๋อ เทพ” จากนั้นก็ได้แยกย้ายกระจัดกระจายกันไป พัฒนามาเป็นตลกคณะต่างๆอย่างที่เห็นในปัจจุบัน

สมัยปัจจุบัน

ด้วยความเข้มงวดของกฎหมาย ที่ออกมาเพื่อกำหนดให้ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ต้องไม่นำเสนอเนื้อหาสาระที่เสื่อมเสียแก่วัฒนธรรมของชาติ โดยต้องใช้คำที่สุภาพและไม่เป็นภาษาวิบัติ ไม่พาดพิงถึงบุคคลอื่นใดในทางเสียหายหรือเป็นไปในทางลามก ฯลฯ ถึงกับมีการออก “ระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ.2518” เพื่อให้มีการตั้งคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ หรือ กบว. ในการที่จะดูแล ควบคุม และบังคับให้รายการโทรทัศน์เป็นในลักษณะดังกล่าว ในขณะที่สถานเริงรมย์อันเป็นสถานที่แสดงตลกแห่งใหม่ เริ่มเป็นที่ยอมรับสำหรับคนดูและบรรดาคณะตลกทั้งหลาย หรืออาจจะด้วยเหตุที่เกิดรายการตลกในรูปแบบใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนในวงการโทรทัศน์อย่างรายการ “เพชรฆาตความเครียด” เหล่านี้จึงมีส่วนทำให้ตลกคาเฟ่ทั้งหลายทางเห็นผู้ชมมวลชนไประยะหนึ่ง

ในเวลาช่วงนั้นคือเมื่อประมาณ 20 กว่าปีมาแล้ว คณะตลกก็พยายามกระเสือกกระสนดิ้นรนเพื่อการยอมรับของประชาชนด้วยการหาช่องทางใหม่ ที่จะให้ผู้ชมผู้ฟังรู้จักตนมากยิ่งขึ้น “เอาตลกมาใส่ตลับ” จึงกลายเป็นเทปคาสเซ็ทการแสดงตลกชุดแรก ของคณะ “เต๋อ ตู๊ ตี๋ ดอน แดง” และเป็นชุดแรกของวงการตลกเลยก็ว่าได้ ด้วยความคิดที่ว่า “เห็นเทปคำพูดของ เฟลีน พรหมแดน เลยลองเอาตลกใส่ตลับคนเลยรู้จัก” (สมใจ สุขใจ (เต๋อ ดอกสะเดา), สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2540) ซึ่งเทปคาสเซ็ทชุดแรกนี้เป็นผลงานภายใต้การดูแลของ ห้างโรต้า

เทปตลกในเวลานั้นเป็นที่ชื่นชอบของประชาชนอย่างมากจนหลายคณะต่างกันทำผลงานของตนขึ้นมา ด้วยข้อจำกัดทางสื่อที่เล่นได้เฉพาะเสียง เรื่องตลกจึงเป็นคำพูดเสียงเกือบทั้งหมด เช่นจัดรายการวิทยุละครเรื่องน้ำตาแม่ค้ำ ชีวิตของไอ้ เป็นต้น และที่สร้างสีสันคือเพลงและเสียงประกอบในลักษณะต่างๆ นอกจากนี้มีความหะสิ่งที่แตกต่างกันไปในแต่ละคณะ จากนั้นจึงเปลี่ยนเป็นการบันทึกการแสดงตามสถานเริงรมย์ที่ให้บริการเสียงหัวเราะของผู้ชมมากขึ้น แต่ข้อด้อยประการหนึ่งคือ ทำทางต่างๆ ที่เล่นในสถานเริงรมย์ไม่สามารถถ่ายทอดทางเสียงได้ทั้งหมด

ในเวลาเดียวกัน คณะเต๋อตู๊ตี๋ก็ได้หลายข้อจำกัดของสื่อเทปคาสเซ็ทด้วยการบันทึกในรูปแบบของเทปวิดีโอตลก ซึ่งก็เป็นอีกครั้งของการบุกเบิกทางสื่อ เทปวิดีโอตลกชุดแรกของคณะเต๋อตู๊ตี๋ ผลิตขึ้นโดยบริษัท เวิลด์วิดีโอ จำกัด เป็นการบันทึกการแสดงตามห้างสรรพสินค้า ภายหลังจึงได้มีการบันทึกตามสถานเริงรมย์ และคณะอื่นๆ ได้ผลิตตามๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน

กระนั้นรัฐก็ยังคงไว้ซึ่งอำนาจในการควบคุมการแสดงทางสื่อ เพราะได้มีการออก “ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการตรวจพิจารณาและให้ความเห็นชอบในเทปหรือวัสดุโทรทัศน์ พ.ศ.2531” ซึ่งกำหนดเกณฑ์ไว้ว่า

- “... (2) ไม่ขัดต่อศีลธรรม วัฒนธรรม หรือขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติ (3) ไม่เป็นการลบหลู่เหยียดหยาม หรือนำความเลื่อมล้ำมาสู่ศาสนาใดๆ หรือเป็นการไม่เคารพต่อปฐูนียบุคคล ปุชนียสถาน หรือปฐูนียวัตถุ
- (4) ไม่เป็นการแสดงซึ่งอาจกระทบกระเทือนต่อพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ หรือประมุขแห่งรัฐต่างประเทศซึ่งมีสัมพันธไมตรี
- (5) ไม่เป็นการแสดงออกทางการเมือง ซึ่งอาจเป็นการบ่อนทำลาย หรือกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ
- (6) ไม่เป็นการแสดงออกทางยัฎุการมรณ์ หรือลามกอนาจาร
- (7) ไม่เป็นการแสดงออกโดยจงใจ ก่อให้เกิดการดูหมิ่นเหยียดหยามประเทศชาติ รัฐบาล หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ
- (8) ไม่เป็นการแสดงออกถึงความทารุณโหดร้าย ขาดมนุษยธรรม ป่าเถื่อน หรือจาดแก่ผู้ชม...”

(ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 117 เล่ม 105, 22 กรกฎาคม 2531)

และได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานในการสั่งให้ผู้ผลิตรายการทางวิดีโอเทปหรือ หรือตัดทอนเทปหรือ วัสดุโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาในข้างต้น รายการตลกทางวิดีโอเทปหลายชุดหลายคณะจึงปรากฏมีการดูเสียงไปบ้าง บางช่วงบางขณะ

ต่อมารัฐได้ยกเลิกคณะกรรมการบริการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ แต่ได้ออก “ระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ.2535” เพื่อตั้งคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ (กทช.) พร้อมกับให้อำนาจแต่ละสถานีโทรทัศน์ในการควบคุม ดูแลเนื้อหารายการด้วยตนเอง ซึ่งหากพบว่ามีผู้ร้องเรียนถึงเนื้อหารายการโทรทัศน์ คณะกรรมการฯ ถึงจะได้ดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เวลานี้เองที่คณะตลกตามสถานเริงรมย์ก็ได้กลับเข้ามามีบทบาทในโทรทัศน์อีกครั้งในรูปแบบลักษณะต่างๆ อย่าง รายการทไวไลท์โชว์ ที่คณะตลกเข้าไปเล่นเป็นช่วงหนึ่งของรายการ รายการขบวนการจีเส้น ที่นักแสดงตลกจากสถานเริงรมย์ไปเป็นผู้สร้างเสียงหัวเราะเกือบทั้งหมด หรือกับการที่ตลกบางคนเข้าไปเป็น ผู้ช่วยพิธีกรในรายการชิงรางวัลต่างๆ ขณะเดียวกันบุคคลที่ไม่ได้อยู่ในวงการตลกก็ถือกำเนิดขึ้นในวงการ โทรทัศน์กับรูปแบบใหม่ อย่างรายการสามคนอลเวง และรายการยุทธการขยับเหงือก

คงไม่มีใครปฏิเสธความสำคัญของตลกในรายการโทรทัศน์ได้ ไม่มีวันใดในสัปดาห์ที่เราจะไม่พบรายการตลกทางโทรทัศน์ หรือรายการบันเทิงที่มีนักแสดงตลกเป็นส่วนประกอบของรายการ ซึ่งน่าจะเป็นสิ่งชื้อนาคัดอันเร่องรองของตลกได้อย่างดี แม้ว่าจุดกำเนิดที่มาของตลกจะไม่ชัดเจนเช่นการแสดงประเภทอื่นก็ตาม แต่ทุกการแสดงตลกเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมทุกเพศทุกวัย